

ẢNH HƯỞNG CỦA GIA ĐÌNH MỞ RỘNG ĐẾN ĐỜI SỐNG HÔN NHÂN CỦA VỢ CHỒNG TRẺ Ở VIỆT NAM

TS. Vũ Thị Thanh*

Tóm tắt: Bài viết phân tích ảnh hưởng của gia đình mở rộng đến đời sống hôn nhân của các cặp vợ chồng trẻ ở Việt Nam. Bài viết sử dụng kết quả phỏng vấn sâu với 30 cặp vợ chồng trẻ ở độ tuổi không quá 30, sống ở vùng nông thôn (tỉnh Thái Bình, nay thuộc Hưng Yên) và đô thị (Hà Nội). Kết quả nghiên cứu cho thấy gia đình mở rộng có ảnh hưởng sâu sắc đến nhiều khía cạnh của đời sống hôn nhân, từ việc hình thành nhận thức và kỳ vọng về vai trò của vợ, chồng trong việc xây dựng mối quan hệ với gia đình mở rộng, đến tổ chức đời sống hàng ngày như quản lý chi tiêu, phân công lao động và giải quyết xung đột. Gia đình mở rộng là nguồn hỗ trợ quan trọng về kinh tế, chăm sóc con cái và duy trì ổn định cho hôn nhân của vợ chồng trẻ nhưng cũng tạo ra những hạn chế nhất định đối với sự tự chủ của các cặp vợ chồng trẻ. Đồng thời, gia đình mở rộng góp phần duy trì sự ảnh hưởng của các chuẩn mực giới truyền thống đến đời sống hôn nhân của vợ chồng trẻ trong đó người vợ phải gánh vác nhiều trách nhiệm hơn trong việc xây dựng mối quan hệ với gia đình mở rộng, phân công lao động và giải quyết xung đột trong hôn nhân.

Từ khóa: Gia đình mở rộng, Vợ chồng trẻ, Hôn nhân, Vai trò giới

The influence of extended family on the marital life of young married couples in Vietnam

Abstract: This article analyzes the influence of extended family on the marital lives of young couples in Vietnam. The study is based on in-depth interviews with 30 couples under the age of 30, residing in both rural areas (Thai Binh province, now part of Hung Yen) and urban areas (Hanoi). The findings indicate that the extended family exerts a profound influence on various aspects of marital life, ranging from the formation of perceptions and expectations regarding spousal roles in kinship relations to the organization of daily activities such as financial management, division of labor, and conflict resolution. While the extended family serves as a vital resource for economic support, childcare, and marital stability, it also imposes certain constraints on the autonomy of young couples. Furthermore, the extended family contributes to the persistence of traditional gender norms, wherein the wife bears a disproportionate responsibility for maintaining kinship ties, domestic labor, and resolving marital conflicts.

Keywords: Extended family, Young couples, Marriage, Gender roles.

1. Giới thiệu

Sự ảnh hưởng của cấu trúc gia đình đến đời sống hôn nhân không mang tính đồng nhất mà phụ thuộc nhiều vào bối cảnh kinh tế, văn hóa và xã hội. Xã hội phương Tây thường nhấn mạnh vai trò của gia đình hạt nhân và tính tự chủ của cá nhân trong việc hình thành và duy trì quan hệ vợ chồng. Tuy nhiên, ở các xã hội châu Á, hôn nhân không chỉ là mối quan hệ giữa hai cá nhân mà còn gắn chặt với mạng lưới quan hệ gia đình rộng hơn, đặc biệt là cha mẹ và gia đình hai bên của vợ chồng (Jackson và cộng sự, 2013).

Sự biến đổi của đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội có ảnh hưởng sâu sắc tới cách thức tổ chức đời sống hôn nhân. Sau khi kết hôn, việc sống chung cùng gia đình chồng vẫn rất phổ biến ở

* Viện Nghiên cứu Con người, Gia đình và Giới, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam
Email: vuthanh0807@gmail.com

Việt Nam nhưng đã có xu hướng giảm dần, ngược lại, việc các cặp vợ chồng sống riêng hoặc sống cùng nhà vợ ngay sau khi kết hôn dù không phổ biến nhưng lại đang gia tăng (Nguyễn Hữu Minh, 2021). Nghiên cứu năm 2025 của tổ chức HILL ASEA Việt Nam về những thay đổi trong gia đình Việt Nam cho thấy gia đình truyền thống mở rộng ngày càng ít đi.⁶³

Mặc dù quá trình đô thị hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam dẫn đến những đối đáng kể trong cấu trúc và giá trị gia đình nhưng sự thu hẹp về quy mô gia đình không đồng nghĩa với việc suy giảm vai trò của gia đình mở rộng. Gia đình mở rộng vẫn đóng vai trò quan trọng trong đời sống cá nhân, đặc biệt là trong đời sống hôn nhân. Các cặp vợ chồng trẻ là nhóm chịu tác động rõ nét nhất của những biến đổi này bởi họ đang ở giai đoạn chuyển tiếp từ gia đình gốc (gia đình sống với bố mẹ) sang xây dựng gia đình riêng (gia đình sống với vợ/chồng), đồng thời họ phải cân bằng, thích ứng giữa các giá trị gia đình truyền thống và hiện đại. Nhiều cặp vợ chồng trẻ duy trì sự liên kết chặt chẽ với cha mẹ và gia đình hai bên thông qua việc nhận được sự hỗ trợ, quan tâm từ gia đình mở rộng. Điều này tạo ra một bối cảnh hôn nhân đặc thù mà ở đó quan hệ vợ chồng không chỉ chịu tác động từ sự tương tác của hai cá nhân vợ chồng mà còn bị chi phối bởi các mối quan hệ liên thế hệ với gia đình mở rộng.

Bài viết này phân tích ảnh hưởng của gia đình mở rộng đến đời sống hôn nhân của các cặp vợ chồng trẻ ở Việt Nam. Sử dụng dữ liệu từ một nghiên cứu định tính về trải nghiệm hôn nhân của vợ chồng trẻ được thực hiện tại huyện Thái Thụy, tỉnh Thái Bình cũ (nay là Hưng Yên) và quận Hai Bà Trưng cũ (Hà Nội), bài viết này phản ánh sự ảnh hưởng của gia đình mở rộng tới đời sống hôn nhân của vợ chồng trẻ, bao gồm việc xây dựng mối quan hệ với gia đình mở rộng và sự ảnh hưởng của gia đình mở rộng tới một số khía cạnh trong đời sống hôn nhân của vợ chồng trẻ, bao gồm quản lý chi tiêu, phân công lao động gia đình và giải quyết xung đột. Nghiên cứu dựa trên thông tin thu thập từ phỏng vấn sâu với các cặp vợ chồng trẻ ở độ tuổi không quá 30, trong đó có 15 cặp vợ chồng sống ở Hà Nội và 15 cặp vợ chồng sống ở Hưng Yên. Do các cặp vợ chồng trẻ thường chưa có đủ điều kiện kinh tế để mua nhà sống riêng nên phần lớn họ sống chung cùng bố mẹ (chủ yếu là bố mẹ chồng). Tuy nhiên, cũng có một số cặp vợ chồng lựa chọn sống cùng bố mẹ vợ. Trong nghiên cứu này, có 8/15 cặp vợ chồng ở Hà Nội và 9/15 cặp vợ chồng ở Hưng Yên sống cùng bố mẹ vợ/chồng. Trong số 13 cặp vợ chồng sống riêng thì có 2 cặp vợ/chồng (ở Hà Nội) sống bên cạnh bố mẹ.

Bảng 1 . Thông tin về mô hình chung sống của các cặp vợ chồng trẻ trong mẫu khảo sát

Khu vực	Sống riêng	Sống chung cùng gia đình chồng	Sống chung cùng gia đình vợ
Nông thôn	6	8	1
Đô thị	7	7	1

Các cuộc phỏng vấn sâu được thực hiện riêng với từng người vợ và người chồng. Tên của người trả lời sử dụng trong bài viết này đã được thay đổi để đảm bảo bí mật về danh tính của người trả lời. Bài viết này đem đến một góc nhìn mới về ảnh hưởng của gia đình mở rộng đối với quan hệ trong hôn nhân của vợ chồng trẻ, đồng thời, phản ánh sâu sắc hơn sự ảnh hưởng đó với việc tái cấu trúc bất bình đẳng giới trong hôn nhân của vợ chồng trẻ.

⁶³ <https://baotintuc.vn/van-de-quan-tam/quy-mo-gia-dinh-viet-nam-dang-thu-nho-dan-20250314113337223.htm> truy cập ngày 20/3/2026

2. Xây dựng mối quan hệ của vợ chồng trẻ với gia đình mở rộng

Trong các xã hội phụ hệ như ở Việt Nam, việc chung sống với gia đình chồng là khá phổ biến trong các xã hội truyền thống và vẫn được duy trì cho đến ngày nay. Điều này có ảnh hưởng tới nhận thức và thực tiễn đời sống hôn nhân của vợ chồng trẻ. Việc xây dựng và duy trì mối quan hệ hòa thuận với gia đình mở rộng, đặc biệt là gia đình chồng, là điều mong muốn của cả phụ nữ và nam giới trong nghiên cứu này. Xây dựng mối quan hệ tốt đẹp với gia đình chồng cũng được nhiều người trả lời coi là trách nhiệm của người vợ. Kết quả nghiên cứu cho thấy phụ nữ nhận thức rõ vai trò của mình trong việc duy trì hòa khí với gia đình chồng. Phụ nữ quan tâm nhiều đến việc thực hiện tốt vai trò này, coi đó là yếu tố quan trọng để duy trì sự bền vững của hôn nhân. Tương tự như vậy, nam giới cũng đề cao vai trò, trách nhiệm của người vợ đối với việc xây dựng mối quan hệ với gia đình chồng. Khi chia sẻ quan điểm về người vợ lý tưởng, nhiều nam giới nhấn mạnh vai trò của người vợ trong việc tạo dựng và duy trì sự gắn kết với gia đình chồng, thể hiện ở việc biết khéo léo trong giao tiếp, sự quan tâm đến các mối quan hệ họ hàng và sự tuân thủ các truyền thống, lối sống của gia đình chồng. Có thể nhận thấy rằng vai trò giới trong hôn nhân mang tính bất cân xứng khi mà trách nhiệm duy trì quan hệ gia đình mở rộng chủ yếu được đặt lên vai phụ nữ. Qua đó cho thấy các chuẩn mực văn hóa truyền thống tiếp tục được tái duy trì và củng cố trong đời sống hôn nhân của các cặp vợ chồng trẻ hiện nay. Một số nam giới chia sẻ kỳ vọng về một người vợ tốt:

“Một người vợ tốt là người cư xử tốt với gia đình chồng. Vì là người mới đến và ít tiếp xúc với gia đình chồng nên cô ấy nên khéo léo trong giao tiếp với họ” (Huy, nam, 26 tuổi, thợ ảnh, Hà Nội).

“Mình mong có một người vợ biết cư xử tốt với các thành viên trong gia đình mình. Điều quan trọng là khi cô ấy đến sống cùng gia đình chồng, cô ấy phải tuân theo các nguyên tắc của gia đình và biết cách cư xử với bố mẹ chồng và các thành viên khác trong gia đình” (Tín, nam, 30 tuổi, làm kinh doanh, Hà Nội).

Do ý thức được việc cần phải xây dựng mối quan hệ hòa thuận với gia đình chồng nên một số phụ nữ, ở cả nông thôn và đô thị, đã có những sự chuẩn bị trước khi kết hôn để có kỹ năng trong quan hệ, ứng xử với gia đình chồng. Chị Danh cho biết chị đã tìm kiếm thông tin trên mạng về hôn nhân và hỏi kinh nghiệm của những người phụ nữ đã kết hôn khác trước khi kết hôn. Chị giải thích: *“Điều đó giúp em học được cách cư xử với nhà chồng trong những tình huống cụ thể. Em sẽ biết được những việc gì mình nên tham gia hoặc những việc gì mình nên chịu đựng khi sống chung với nhà chồng khi là con dâu”* (Danh, nữ, 21 tuổi, nội trợ, Hưng Yên). Tương tự, chị Liên ở Hà Nội đã chủ động học hỏi kinh nghiệm của các thế hệ trước:

“Từ khi biết mình sắp kết hôn và sẽ trở thành con dâu, em đã quan tâm đến việc mẹ em chuẩn bị như thế nào và cách bà cư xử với các thành viên trong gia đình ra sao. Em tự nghĩ mình sẽ làm gì nếu ở trong hoàn cảnh con dâu giống như mẹ mình” (Liên, nữ, 25 tuổi, nhân viên văn phòng, Hà Nội).

Sau khi kết hôn, phụ nữ có những cách thức khác nhau để xây dựng mối quan hệ với gia đình chồng. Một số người cố gắng hiểu rõ hơn về các thành viên trong gia đình chồng. Chị Hương chia sẻ:

“Khi mới kết hôn, em chủ yếu lắng nghe và quan sát gia đình chồng vì em không biết gia đình anh ấy như thế nào... Điều khó nhất trong việc xây dựng mối quan hệ với các thành viên trong gia đình chồng là làm thế nào để họ cởi mở và tin tưởng mình. Em thường trò chuyện với mẹ chồng và sau đó bà dần dần hiểu em” (Hương, nữ, 29 tuổi, kỹ sư, Hà Nội).

Tương tự như vậy, chị Hoa cũng trò chuyện với mẹ chồng để xây dựng mối quan hệ với gia đình chồng:

“Em thường tìm cơ hội để nói chuyện với các thành viên trong gia đình chồng để gần gũi với họ hơn. Em lo không biết bố mẹ chồng có hài lòng với cách cư xử của mình hay không. Em thường hỏi chồng xem bố mẹ anh ấy có hài lòng với em không và liệu họ có điều gì phân nản về em không. Nếu có điều gì mà em nghĩ bố mẹ anh ấy ngần ngại nói với em thì em bảo anh ấy hỏi họ để em thay đổi bản thân mình” (Hoa, nữ, 27 tuổi, nhân viên văn phòng, Hà Nội).

Hoa không phải là người phụ nữ duy nhất cho thấy sự thích nghi và đôi khi hạn chế hành vi của mình để duy trì mối quan hệ với gia đình chồng. Một phụ nữ khác ở Hà Nội cũng có những chia sẻ tương tự:

“Lối sống của gia đình chồng khác với em nhưng em đã thích nghi nhanh chóng. Khi sống cùng gia đình chồng, em phải cẩn thận với lời nói, thái độ và hành vi của mình đối với các thành viên trong gia đình anh ấy, nếu không họ có thể phân nản về điều đó” (Hà, nữ, 26 tuổi, nhân viên tổng đài, Hà Nội).

Thậm chí, có những phụ nữ, ví dụ như trường hợp của Ngọc ở Hưng Yên thích ứng với gia đình chồng bằng việc chị sẽ xin lỗi dù chị thấy mình đúng hay sai: *“Khi có vấn đề với nhà chồng, em sẽ xin lỗi cho dù em có lỗi hay không. Vì là con dâu nên tốt hơn hết là nhận lỗi về phía mình để không phải tranh cãi”* (Ngọc, nữ, 26 tuổi, nội trợ, Hưng Yên).

Nam giới trong nghiên cứu này ít đề cập đến việc xây dựng mối quan hệ với gia đình nhà vợ nhưng họ lại rất quan tâm đến việc vợ mình sẽ hòa nhập vào gia đình mình như thế nào. Điều này tương đồng với nghiên cứu về gia đình Việt Nam của Trần Đình Hượu (1991) chỉ ra rằng trong gia đình Việt Nam, con dâu dù không cùng huyết thống vẫn được xem là thành viên chính thức và gần gũi gắn kết với gia đình chồng trong khi con rể thường chỉ được coi là thành viên bên ngoài với mức độ gắn kết hạn chế hơn. Điều này cũng được phản ánh trong câu thành ngữ phổ biến ở Việt Nam: “Dâu con rể khách”. Nam giới ít đề cập đến việc thích ứng và xây dựng quan hệ với gia đình vợ nhưng họ chú ý tới việc giúp vợ hòa nhập vào gia đình mình. Nam giới được ví như một cây cầu nối liền vợ với gia đình chồng. Kết quả nghiên cứu cho thấy nam giới có nhiều cách khác nhau để giúp vợ xây dựng mối quan hệ với gia đình chồng. Một số nam giới cho thấy họ cố gắng giúp vợ hiểu gia đình chồng. Ví dụ, Trung đã kể cho vợ nghe về truyền thống và lối sống của gia đình để cô ấy biết cách cư xử đúng mực:

“Tôi muốn vợ có sự quan tâm truyền thống đối với nhà chồng. Ví dụ, tôi muốn vợ tôi dậy sớm và chuẩn bị bữa sáng cho nhà chồng. Việc này có thể khó khăn đối với một người con dâu trẻ và tôi chấp nhận được nếu cô ấy không làm được. Chúng ta có thể duy trì mối quan hệ bình đẳng giữa vợ chồng, nhưng không nên làm như vậy với nhà chồng vì đó là lối sống truyền thống của vùng nông thôn. Cô ấy đã nghe lời khuyên của tôi và không nói gì” (Trung, nam, 29 tuổi, cán bộ nhà nước, Hà Nội).

Người chồng đôi khi có vai trò quan trọng trong việc giải quyết bất đồng giữa vợ và các thành viên trong gia đình và giúp cho vợ và gia đình chồng hiểu nhau hơn. Một số nam giới chia sẻ

“Rất khó tránh khỏi những bất đồng khi vợ sống chung với mẹ chồng và mình nghĩ người chồng là ở vị trí trung gian. Mình sẽ nói với vợ nếu cô ấy sai và cũng sẽ nói với mẹ nếu mẹ sai. Ví dụ, mẹ mình phải trông cháu rất lâu trong khi vợ tôi đi làm tóc. Mẹ mình phân nản rằng vợ đi quá lâu khiến cháu khóc. Mình nói với mẹ rằng vợ mình phải ở nhà hơn một tháng kể từ khi sinh con và nên để cô ấy ra ngoài thư giãn một chút. Mình bảo mẹ cho cháu uống sữa bột nếu cháu khóc. Nhưng mình cũng nhắc nhở vợ chỉ nên ra ngoài một hoặc hai tiếng và về nhà sớm hơn” (Kiên, nam, 29 tuổi, cán bộ xã, Hưng Yên).

“Mình ở trong tình thế tiến thoái lưỡng nan, không nên bên vợ hay mẹ khi người kia có mặt. Nếu vợ mình sai, mình sẽ nói riêng với cô ấy, và mình cũng sẽ làm vậy với mẹ nếu bà sai. Mình yêu vợ nhưng mẹ mình có thể không yêu cô ấy, vì vậy mình phải cân bằng hai bên” (Hiến, nam, 28 tuổi, lái xe, Hà Nội).

Người chồng có vai trò cầu nối giúp xây dựng mối quan hệ giữa vợ và gia đình chồng. Quốc dùng cách khen ngợi cả vợ và cha mẹ mình để củng cố mối quan hệ của hai bên. Anh giải thích:

“Tôi kể với cha mẹ về những đức tính tốt của vợ trước mặt cô ấy và cũng kể với vợ về những đức tính tốt của cha mẹ tôi trước mặt họ, mặc dù tôi biết đôi khi vợ tôi hoặc cha mẹ tôi không thực sự tốt. Tôi thường đi làm, trong khi cô ấy có nhiều thời gian ở nhà với cha mẹ tôi. Tôi nghĩ mình nên cố gắng xây dựng mối quan hệ tốt giữa họ để tránh tôi gặp phải rắc rối” (Quốc, nam, 30 tuổi, kỹ sư, Hà Nội).

Như vậy, cả phụ nữ và nam giới trẻ đều coi trọng việc người vợ duy trì mối quan hệ hài hòa với gia đình chồng. Các cặp vợ chồng trẻ thường ở trong giai đoạn đầu của cuộc sống hôn nhân khi cả hai đang bắt đầu tạo dựng mối quan hệ với gia đình mở rộng. Người chồng có vai trò quan trọng trong việc xây dựng sự gắn kết mối quan hệ của người vợ với gia đình chồng. Phụ nữ thể hiện rõ ý thức về trách nhiệm của mình trong việc ứng xử phù hợp, giữ gìn hòa khí và xây dựng quan hệ tốt với cha mẹ chồng. Điều này phản ánh các sự ảnh hưởng của chuẩn mực văn hóa truyền thống trong đó vai trò của con dâu được gắn với nghĩa vụ duy trì quan hệ gia đình và đảm bảo sự gắn kết giữa các thành viên.

3. Ảnh hưởng của gia đình mở rộng tới mối quan hệ của vợ chồng trẻ

Ảnh hưởng của gia đình mở rộng tới đời sống kinh tế của vợ chồng trẻ

Khi mới kết hôn, nhiều cặp vợ chồng trẻ gặp khó khăn về kinh tế do họ chưa ổn định về công việc, thu nhập và chưa có tích lũy để cho những thay đổi trong cuộc sống (ví dụ như trong việc nuôi con nhỏ). Sự khó khăn về kinh tế dường như phổ biến hơn đối với các cặp vợ chồng ở nông thôn. Trong hoàn cảnh đó, sự hỗ trợ tài chính của gia đình mở rộng là rất có ý nghĩa đối với vợ chồng trẻ. Ngọc (nữ, 26 tuổi, nội trợ, Hưng Yên) nghỉ làm sinh con nên cha mẹ hai bên hỗ trợ chu cấp kinh tế cho gia đình khi chị không có việc làm. Tương tự, Thúy (nữ, nội trợ, 30 tuổi, Hưng Yên) sống cùng cha mẹ chồng và chị ở nhà để chăm sóc các con nên không có thu nhập. Vì thế, cha mẹ đẻ của chị thỉnh thoảng cho tiền vì chị không có thu nhập. Thiên (nam, 29 tuổi, công nhân, Hưng Yên) cho biết vợ chồng anh có thu nhập thấp nên họ không có tiền để đầu tư làm ăn. Thu nhập của họ thường được dùng để trả nợ và chi tiêu sinh hoạt hàng ngày và chỉ còn lại rất ít để tiết kiệm. Vì thế họ cần sự giúp đỡ tài chính từ bố mẹ.

Về quản lý tài chính trong gia đình, đối với các cặp vợ chồng sống riêng thì người vợ thường là người giữ tiền và quản lý việc chi tiêu của gia đình. Tuy nhiên, trong các gia đình mở rộng, người mẹ chồng thường là người giữ tiền chi tiêu sinh hoạt của gia đình. Chị Minh sống cùng gia đình chồng cho biết chị có ít vai trò trong việc quản lý chi tiêu của gia đình vì tiền sinh hoạt đưa cho mẹ chồng giữ. Chị cảm thấy thoải mái với việc này và nói rằng chị phải thích nghi với gia đình chồng: *“Em không ngại đi chợ vì em là con cả trong gia đình và em quen với việc giữ tiền và mua thực phẩm. Tuy nhiên, bây giờ em sống với gia đình chồng và em nghĩ mình nên tuân theo lối sống của gia đình anh ấy”* (Minh, nữ, 29 tuổi, giảng viên, Hà Nội).

Việc chi tiêu cho gia đình mở rộng cũng là một phần quan trọng trong việc quản lý tiền bạc của vợ chồng. Khác với những kết quả nghiên cứu ở Singapore cho thấy các cặp vợ chồng mới cưới đều dành sự quan tâm như nhau cho gia đình của nhau (Quek, 2009), nghiên cứu của chúng tôi cho

thấy phụ nữ có xu hướng quan tâm đến việc chi tiền cho gia đình chồng nhiều hơn so với nam giới quan tâm đến chi tiền cho gia đình vợ. Phụ nữ cũng thấy cần phải chi tiêu tiền bạc cho nhà chồng để củng cố mối quan hệ với họ. Ví dụ, mặc dù chị Nga không dư dả về kinh tế nhưng chị vẫn ưu tiên sử dụng tiền cho gia đình chồng để duy trì mối quan hệ tốt đẹp với họ. Chị kể:

“Em rất hào phóng khi chi tiền cho nhà chồng. Họ từng là gia đình anh ấy và em nghĩ cách tốt nhất để hòa nhập vào gia đình anh ấy là phải hào phóng với họ. Em nghĩ mình nên hào phóng trong 20 năm đầu hôn nhân, sau đó sẽ tiết kiệm tiền trong 20 năm tiếp theo. Em là người mới trong gia đình anh ấy nên chưa hiểu rõ họ. Nếu gia đình anh ấy có vấn đề cần tiền mà em từ chối chi tiền là không hợp lý” (Nga, nữ, 30 tuổi, giảng viên, Hà Nội).

Mặc dù nhiều phụ nữ chú ý tới việc chi tiền cho gia đình chồng nhưng họ lại ngần ngại đề cập với chồng về việc chi tiền cho gia đình bố mẹ đẻ của mình. Điều này có thể xuất phát từ quan niệm phổ biến cho rằng sau khi kết hôn thì người phụ nữ trở thành người của gia đình chồng – phụ nữ là “con nhà người ta” – và do đó cần quan tâm chăm sóc gia đình chồng. Điều này dẫn đến việc phụ nữ muốn có khoản tiền riêng để dành cho cha mẹ mình. Một số phụ nữ thừa nhận nhu cầu có “quỹ riêng” để có thể giúp đỡ cha mẹ đẻ của mình một cách thoải mái mà không cần phải giải thích với chồng. Chị Trinh chia sẻ về sự cần thiết của việc giữ khoản tiền riêng để chăm lo cho các vấn đề gia đình bố mẹ đẻ mà có thể chị không muốn chồng biết:

“Hiện tại em không nghĩ đến việc có tiền riêng, nhưng trong tương lai em nghĩ mình nên có tiền riêng vì chúng ta không thể chắc chắn điều gì có thể xảy ra trong tương lai. Ví dụ, nếu có chuyện gì xảy ra với cha mẹ đẻ thì sẽ rất bất tiện nếu em không có tiền để giải quyết. Nếu em không muốn nói với chồng thì em có thể dùng tiền riêng của mình” (Trinh, nữ, 26 tuổi, nhân viên văn phòng, Hà Nội).

Sự hỗ trợ của gia đình mở rộng đối với phân công lao động trong đời sống hôn nhân của vợ chồng trẻ

Sự hỗ trợ của gia đình mở rộng với vợ chồng trẻ, dù thường xuyên hay tạm thời, là khá phổ biến ở Việt Nam. Điều này cũng phổ biến ở các xã hội Đông Á khác (xem Jackson, Ho, & Na, 2013). Các nghiên cứu tại Việt Nam cho thấy gia đình mở rộng có vai trò đáng kể trong việc tham gia thực hiện công việc chăm sóc trong gia đình và điều này phần nào giúp giảm bớt gánh nặng cho những người vợ (Terrawichtchainan, Knodel, Vu Manh Loi, & Vu Tuan Huy, 2010; Vũ Thị Thanh, 2009). Trong nghiên cứu này, nhiều cặp vợ chồng ở cả đô thị và nông thôn nhận được sự hỗ trợ từ cha mẹ khi họ sống chung hoặc sống gần bố mẹ.

“Mẹ chồng em đi chợ và nấu ăn. Bà chỉ ở nhà nên chủ yếu làm việc nhà. Em về nhà muộn nên không giúp được bà nhiều” (Hoa, nữ, 27 tuổi, nhân viên văn phòng, Hà Nội).

“Vợ chồng em về nhà muộn và mẹ chồng đã chuẩn bị sẵn bữa tối. Em chỉ phải rửa bát. Cuối tuần, nếu cần, chúng em sẽ dọn dẹp nhà cửa hoặc hỏi bố mẹ xem họ có cần chúng em giúp gì không” (Liên, nữ, 25 tuổi, nhân viên văn phòng, Hà Nội)

“Em phải đi làm nên mẹ chồng đi chợ, nấu ăn và trông cháu. Khi bà bận thì em hoặc chồng em sẽ nấu ăn” (Tâm, nữ, 27 tuổi, thợ làm tóc, Hưng Yên).

Những cặp vợ chồng sống gần bố mẹ cũng nhận được sự hỗ trợ đáng kể từ họ. Ví dụ, vợ chồng chị Viên sống cạnh nhà bố mẹ chồng và ăn tối ở nhà bố mẹ chồng mỗi ngày. Chị chia sẻ: *“Em về nhà muộn và không phải nấu ăn vì mẹ chồng đã nấu rồi, em chỉ tắm cho con gái và thỉnh thoảng rửa bát”* (Viên, 27 tuổi, nhân viên văn phòng, Hà Nội).

Các vợ chồng trẻ thường có con nhỏ nên nhiều cặp vợ chồng được cha mẹ giúp đỡ chăm sóc con cái. Chị Quỳnh kể: “*Mẹ em và mẹ chồng thường đến giúp đỡ bọn em trông con. Điều này rất có ý nghĩa vì em không có kinh nghiệm chăm sóc em bé. Sự giúp đỡ của họ khiến cuộc sống của vợ chồng em bớt khó khăn và căng thẳng hơn. Khi các bà trông cháu thì em có thời gian làm những việc khác như dọn dẹp nhà cửa*” (Quỳnh, 26 tuổi, nội trợ, Hà Nội).

Mặc dù nhiều cặp vợ chồng cho biết họ nhận được sự hỗ trợ đáng kể khi sống chung cùng cha mẹ nhưng đôi khi phụ nữ nhận thấy điều này đã làm hạn chế sự tham gia của những người chồng vào việc nhà. Chị Minh sống cùng bố mẹ chồng cho biết:

“*Giờ em đang mang thai, anh ấy sẵn sàng rửa bát sau bữa ăn khi biết em mệt nhưng em cố gắng tránh nhờ anh ấy làm thường xuyên. Chúng em đang sống cùng bố mẹ chồng. Mặc dù họ là những người dễ tính nhưng có lẽ họ nghĩ con trai mình mệt mỗi sau một ngày làm việc nên muốn anh ấy nghỉ ngơi khi về nhà. Khi chúng em vào phòng riêng thì nếu em mệt anh ấy sẽ lau sàn và giặt quần áo cho các con, tránh sự có mặt của bố mẹ anh ấy*” (Minh, nữ, 29 tuổi, giảng viên, Hà Nội).

Tương tự, chị Xuyên sống cùng bố mẹ chồng kể: “*Chồng em hiếm khi giúp giặt giũ, dọn dẹp hay sắp xếp nhà cửa. Em nghĩ có lẽ đôi khi anh ấy muốn giúp em nhưng lại ngại vì bố mẹ anh ấy có thể nghĩ rằng anh ấy coi trọng vợ hơn bố mẹ vì trước đây khi còn độc thân anh ấy không làm điều đó cho bố mẹ*” (Xuyên, nữ, 21 tuổi, bán hàng, Hưng Yên).

Như vậy, mặc dù cha mẹ cung cấp sự hỗ trợ hữu ích trong gia đình cho các cặp vợ chồng trẻ nhưng việc sống chung với bố mẹ chồng phần nào làm hạn chế sự chia sẻ việc nhà giữa vợ chồng trẻ. Nhờ sự giúp đỡ của bố mẹ trong việc nhà nên nhiều người chồng ít phải làm công việc chăm sóc trong gia đình. Những người vợ cũng ít yêu cầu chồng làm việc nhà một phần vì đã có sự giúp đỡ của bố mẹ, mặt khác còn do những người vợ cảm thấy ngần ngại khi yêu cầu chồng làm việc nhà khi có sự hiện diện của bố mẹ chồng.

Ảnh hưởng của gia đình mở rộng đến việc giải quyết xung đột trong hôn nhân của vợ chồng trẻ

Kết quả nghiên cứu cho thấy cha mẹ đôi khi có ảnh hưởng đến cách giải quyết xung đột của các cặp vợ chồng trẻ. Một số cặp vợ chồng sống cùng bố mẹ cho biết khi vợ chồng cãi nhau thì họ cố gắng tránh để cha mẹ nghe thấy hoặc biết được mâu thuẫn của họ vì không muốn cha mẹ phải phiền lòng. Cha mẹ đôi khi còn đưa ra lời khuyên để các cặp vợ chồng giải quyết xung đột trong hôn nhân. Ví dụ, chị Vinh sống chung cùng bố mẹ chồng ở Hà Nội cho biết chị thường nói chuyện với mẹ chồng khi có xung đột với chồng:

“*Em kể với mẹ về cách cư xử của anh ấy và việc em không hài lòng với những thói quen của anh ấy, nhưng mẹ em khuyên rằng không ai là hoàn hảo và anh ấy nên có sở thích riêng. Bà nói rằng điều đó không gây ra quá nhiều hậu quả và em nên chấp nhận điều đó. Em thấy mẹ nói thế cũng hợp lý nên em cảm thấy thoải mái hơn khi chồng về nhà và không còn hờn dỗi chồng nữa*” (Vinh, nữ, 27 tuổi, cán bộ phường, Hà Nội).

Chị Tâm sống chung cùng bố mẹ chồng ở Hưng Yên kể về sự can thiệp của mẹ chồng khi vợ chồng chị cãi nhau. Lời khuyên của các bà mẹ đôi khi khuyến khích phụ nữ giải quyết xung đột bằng cách cam chịu hoặc nhẫn nhịn với chồng. Chị kể:

“*Có một lần em cần mua một số sản phẩm cho tiệm làm tóc của mình. Anh ấy hỏi em về nhãn hiệu em muốn rồi nhờ bạn anh ấy giúp mua hộ. Em nói với anh ấy rằng các sản phẩm rất đa dạng và tốt hơn hết là anh ấy nên tự đi chọn thay vì nhờ bạn anh ấy, nhưng anh ấy không*

muốn đi. Chúng em cãi nhau và sau đó anh ấy tức giận đến mức đạp đổ xe của em để ở ngoài sân. Em đã khóc và kể với mẹ chồng về điều này. Bà khuyên chúng em nên hòa thuận với nhau nếu không hàng xóm sẽ chê cười” (Tâm, 27 tuổi, thợ làm tóc, Hưng Yên).

Như vậy, gia đình mở rộng là nguồn hỗ trợ tinh thần, góp phần làm dịu căng thẳng và thúc đẩy hòa giải mâu thuẫn cho vợ chồng trẻ nhưng nó cũng vô tình củng cố các chuẩn mực truyền thống khiến phụ nữ có xu hướng nhẫn nhịn trong giải quyết xung đột. Vì thế, cần nhìn nhận vai trò của gia đình mở rộng một cách đa chiều trong việc thúc đẩy các mô hình giải quyết xung đột mang tính bình đẳng hơn.

4. Kết luận

Có thể thấy rằng mặc dù xã hội hiện đại đang biến đổi nhanh chóng thì các giá trị truyền thống về gia đình và vai trò giới vẫn tiếp tục được duy trì trong đời sống hôn nhân của vợ chồng trẻ hiện nay. Họ đề cao việc xây dựng mối quan hệ gắn kết giữa người vợ và gia đình chồng. Phụ nữ sử dụng nhiều cách thức để đáp ứng kỳ vọng xây dựng mối quan hệ hòa thuận với gia đình chồng còn nam giới đóng vai trò kết nối để giúp người vợ gắn kết với gia đình chồng.

Mô hình sống sau khi kết hôn của vợ chồng trẻ hiện nay khá đa dạng ở cả nông thôn và đô thị. Các cặp vợ chồng trẻ không chỉ sống riêng hoặc sống chung với bố mẹ chồng như truyền thống mà còn có cả các cặp vợ chồng sống cùng bố mẹ vợ. Điều này phản ánh sự thay đổi chuẩn mực gia đình trong xã hội Việt Nam đương đại khi mà chuẩn mực phụ hệ không còn chiếm ưu thế tuyệt đối. Mô hình sống của vợ chồng trẻ hiện nay không chỉ bị chi phối bởi các chuẩn mực văn hóa truyền thống mà bởi cả những tính toán thực tế, chẳng hạn như điều kiện kinh tế.

Gia đình mở rộng có ảnh hưởng đáng kể đến đời sống hôn nhân của các cặp vợ chồng trẻ, đặc biệt là khi họ sống cùng cha mẹ. Điều này tương đồng với kết quả nghiên cứu ở Singapore chỉ ra rằng sự giúp đỡ của gia đình mở rộng là lý do khiến các cặp vợ chồng chọn sống chung với gia đình nhà chồng trong những năm đầu hôn nhân (Osman, 2004). Cha mẹ không chỉ ảnh hưởng tới đời sống của vợ chồng trẻ thông qua sự hỗ trợ tài chính, thực hiện công việc chăm sóc gia đình và ảnh hưởng đến cách các cặp vợ chồng trẻ giải quyết xung đột.

Gia đình mở rộng ở cả nông thôn và đô thị đều giữ vai trò quan trọng đối với đời sống hôn nhân của các cặp vợ chồng trẻ. Gia đình mở rộng giữ không chỉ là một nguồn lực hỗ trợ mà còn như một thiết chế duy trì và tái sản xuất các chuẩn mực giới truyền thống nơi mà những người vợ trẻ được kỳ vọng đóng vai trò chủ đạo trong việc xây dựng quan hệ với gia đình chồng và giải quyết xung đột theo hướng nhẫn nhịn; đồng thời, gia đình mở rộng định hình cách phân công lao động trong gia đình mà ở đó sự hiện diện và can thiệp của cha mẹ (thường là cha mẹ chồng) làm hạn chế sự tham gia của nam giới vào việc nhà. Mặc dù cảm thấy không hài lòng nhưng nhiều người vợ chấp nhận được điều này bởi gánh nặng chăm sóc gia đình được chia sẻ với cha mẹ chồng. Như vậy, gia đình mở rộng vừa là nguồn hỗ trợ, vừa có thể là yếu tố duy trì bất bình đẳng giới. Tính hai mặt của sự ảnh hưởng của gia đình mở rộng cho thấy hôn nhân của người trẻ ở Việt Nam cần được xem xét đa chiều với các mối quan hệ liên thế hệ. Điều này đặt ra yêu cầu cần nhìn nhận gia đình mở rộng như một yếu tố cấu trúc quan trọng trong các nghiên cứu và chính sách về gia đình và hôn nhân đương đại.

Tài liệu tham khảo

- Jackson, S., Ho, P. S. Y., & Na, J. N. (2013). Reshaping tradition? Women negotiating the boundaries of tradition and modernity in Hong Kong and British families. *The Sociological Review*, 61, 667–687.
- Osman, M. M. (2004). Muslim divorces in Singapore: Social support and ‘rocky’ marriages. In G. J. Jones & K. Ramdas (Eds.), *(Un)typing the knot: Ideal and Reality in Asian Marriage*. Singapore: Asian Research Institute.
- Smart, C., & Shipman, B. (2004). Visions in monochrome: families, marriage and the individualization thesis. *The British Journal of Sociology*, 55(4), 491 - 509.
- Terrawichtchainan, B., Knodel, J., Vu Manh Loi, & Vu Tuan Huy. (2010). The gender division of household labor in Vietnam: cohort trends and regional variations. *Journal of Comparative Family Studies*, 41(1), 57-85.
- Trần Đình Hượu. (1991). Traditional families in Vietnam and the influence of Confucianism, trong cuốn L. Rita & Tuong Lai (chủ biên), *Sociological studies on the Vietnamese family* (tr. 25-47). Hanoi: Social Science Publishing.
- Nguyễn Hữu Minh. (2021). *Kết hôn và trải nghiệm hôn nhân ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội
- Vũ Thị Thanh. (2009). Bình đẳng giới giữa vợ và chồng trong gia đình nông thôn Việt Nam. *Tạp chí Gia đình và Giới*, 1(19), 24-33.